

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

**Харків
2016**

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЮРИДИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені ЯРОСЛАВА МУДРОГО**

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

**для студентів I курсу
заочного факультету**

**Харків
2016**

Плани семінарських занять, тематика курсових робіт та методичні поради до їх виконання з історії держави і права України для студентів I курсу заочного факультету / уклад.: В. Д. Гончаренко, Д. А. Григоренко, Т. О. Матвєєва, Ю. М. Походзіло та ін. – Харків : Нац. юрид. ун-т ім. Ярослава Мудрого, 2016. – 44 с.

Укладачі: В. Д. Гончаренко,
Д. А. Григоренко,
Т. О. Матвєєва,
Ю. М. Походзіло,
В. В. Россіхін,
О. В. Серєда,
І. М. Скуратович,
Д. А. Тихоненков,
М. М. Шевердін,
Д. А. Шигаль

Рекомендовано до видання редакційно-видавничою радою академії (протокол № 9 від 02.09.2016 р.)

ЗМІСТ

I. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ	4
Тема 1. Держава і право Київської Русі.....	4
Тема 2. Боротьба України за державне відродження у 1917–1920 рр.....	5
II. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ виконання курсової роботи	7
III. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ та методичні поради до їх виконання	9
1. Утворення держави Київська Русь.....	9
2. Суспільний лад Київської Русі.....	11
3. Злочини, покарання та судовий процес у Київській Русі.....	12
4. Галицько-Волинська держава.....	14
5. Відродження української держави в ході визвольної війни 1648–1654 рр.	16
6. Центральні та місцеві органи державної влади і управління у часи Козацько-гетьманської держави – Гетьманщини.....	18
7. Кодифікація українського права у XVIII ст.	20
8. Селянська реформа 1861 р. в Україні.....	22
9. Судоустрій за судовою реформою 1864 р.	24
10. Державний лад і право на західноукраїнських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (друга половина XIX ст. – початок XX ст.)	26
11. Представницький характер Державної думи Російської імперії	28
12. Центральна Рада – перший український парламент	30
13. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)	32
14. Державно-правове будівництво за добу гетьманату П. Скоропадського	34
15. Цивільний кодекс УСРР 1922 р.	36
16. Конституція УРСР 1937 р.	37
17. Зміни в праві УРСР у період десталінізації (сер. 1950-х – сер. 1960-х рр.)	39
18. Державно-правове будівництво в Україні у перші роки незалежності (1991–1996 рр.)	41

I. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

Тема 1. Держава і право Київської Русі

П л а н

1. Утворення державності у східних слов'ян. Теорії виникнення Київської Русі.
2. Державний лад Київської Русі. Реформи княгині Ольги та Володимира Великого.
3. Правове становище населення Київської Русі.
4. Руська правда – видатна пам'ятка права Київської Русі.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Історія держави і права України : підручник / Нац. ун-т “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого” ; за ред. В. Д. Гончаренка. – Харків : Право, 2013. – 704 с. (далі – Підручник).

Хрестоматія з історії держави і права України : навч. посіб. / Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого ; за ред. В. Д. Гончаренка. – 3-тє вид., перероб. – Київ : Ін Юре, 2003. – 800 с. (далі – Хрестоматія).

Гончаренко В. Д. Право України в період Киевской Руси и во время феодальной раздробленности / В. Гончаренко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 181–188.

Демиденко Г. Г. Ярослав Мудрий – великий князь Русі : наук.-популяр. нарис / Г. Г. Демиденко. – 3-тє вид., допов. і змін. – Харків : Право, 2015. – 376 с.

Єрмолаєв В. М. Правда Руська Ярослава Мудрого: до витоків і традицій вітчизняного законодавства / В. М. Єрмолаєв // Проблеми законності. – Харків, 2015. – Вип. 129. – С. 3–10.

Журбелюк Г. В. “Руська правда”: біля витоків ідеї верховенства права / Журбелюк Галина Володимирівна // Загальнотеоретичне правознавство, верховенство права та Україна : зб. наук. ст. – Київ, 2013. – С. 388–402.

Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі : [навч. посіб.] / НЮУ ім. Ярослава Мудрого ; уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2014. – 344 с.

Тищик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс : [підручник] / Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

Тема 2. Боротьба України за державне відродження у 1917–1920 рр.

П л а н

1. Лютнева революція 1917 р. і рух за національно-культурне відродження в Україні.
2. Утворення Центральної Ради. Універсали Центральної Ради.
3. Гетьманська держава П. Скоропадського. Закони про тимчасовий державний устрій України.
4. Українська держава доби Директорії.
5. ЗУНР. Акт злуки 1919 р. – визначна подія в державотворенні українського народу.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Акт злуки Української Народної Республіки і Західно-Української Народної Республіки: світлини, карти, документи. – Київ : Укр. ін-т нац. пам'яті, 2008. – 30 с

Бойко І. Й. Боротьба українського народу за державну незалежність у 1917–1921 рр.: уроки для сучасної України / І. Й. Бойко // Право України. – 2016. – № 1. – С. 182–191.

Вовк Ю. Є. Правове регулювання діяльності уряду в період Центральної Ради / Вовк Юрій Євгенович // Адміністративне право і процес. – 2014. – № 3. – С. 182–190.

Довбня В. Січові стрільці київського формування у визвольних змаганнях 1917–1920 років: організація та правові засади діяльності / В. Довбня; за ред. П. П. Михайленка. – Київ : Текст, 2002. – 220 с.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні : навч. посіб. / В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2007. – 280 с.

Єрмолаєв В. М. Вищі представницькі органи влади в Україні (історико-правове дослідження) : монографія / В. М. Єрмолаєв. – Харків : Право, 2005. – 272 с.

Іванова А. Ю. Законодавчий процес і законодавча техніка в період Центральної Ради, гетьманату П. П. Скоропадського та Директорії : монографія / А. Ю. Іванова ; Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України. – Київ : Наук. думка, 2011. – 223 с.

Кульчицький В. С. Історія держави і права України : підручник / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2008. – 624 с.

Кульчицький П. Законодавство Західно-Української Народної Республіки: проблеми дослідження / П. Кульчицький // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – 2012. – Вип. 56. – С. 111–115.

Румянцев В. А. Право в период украинской революции (1917–1921) / В. Румянцев, Н. Страхов // Право Украины. – 2013. – № 1. – С. 282–300.

II. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ виконання курсової роботи

Курсова робота – одна з найважливіших форм навчального процесу, самостійного пошуку, що сприяє поглибленому вивченню відповідного розділу курсу історії держави і права України. Вона потребує тривалого опрацювання навчальної літератури, документів, пам'яток права, монографічної літератури.

Тема обирається з переліку, що міститься в даному виданні. До кожної теми додається орієнтовний список рекомендованої літератури. За бажанням можна доповнити план роботи, використати додаткову літературу. Проте наведений мінімум питань і джерел треба розглядати як обов'язковий.

Опрацьовуючи літературу, варто виписувати окремі цитати чи самостійно формулювати їх основні положення з посиланням на джерела (зазначити прізвище та ініціали автора, назву роботи, місто та рік видання і сторінку). Доцільно виконувати це на окремих аркушах або картках, розподіливши їх по групах відповідно до питань плану, для правильного оформлення.

Курсова робота повинна мати таку структуру: план роботи, передмова, основна частина, висновки, список використаної літератури.

У передмові необхідно охарактеризувати тему роботи в цілому, визначити хронологічні рамки, викласти відповідні загальні історичні умови.

Основна частина має складати не менше 3/4 обсягу роботи і включати до себе відповіді на всі зазначені у плані питання.

Висновки мають містити історичні оцінки визначених у роботі питань.

За змістом курсова робота повинна бути конкретною. Не можна обмежуватися лише констатацією фактів, їх треба всебічно й глибоко проаналізувати, тобто висвітлити причини й умови виникнення того чи іншого державно-правового явища, процес його розвитку, особливості, значення та вплив на подальший розвиток держави і права.

Якщо певні історичні факти або явища оцінюються в літературі по-різному, бажано висловити власну думку щодо цих оцінок. Самостійний пошук відомостей, їх систематизація, узагальнення, аналіз, висновки – необхідні умови написання курсової роботи.

Курсова робота виконується в рукописному вигляді розбірливим почерком або в друкованому (за вибором студента). У разі потреби можна використати схеми, діаграми тощо. Обсяг роботи – 45-50 сторінок учнівського зошита. Залишаються поля для зауважень рецензента, нумеруються сторінки, наприкінці наводиться список використаної літератури, ставиться дата написання роботи і підпис.

Успішно виконана і правильно оформлена робота допускається до захисту, під час якого можуть бути поставлені запитання щодо змісту курсової роботи, її теми або зауважень рецензента. Якщо студент не відповідає на них, то одержує незадовільну оцінку і в подальшому пише курсову роботу на іншу тему.

III. ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ та методичні поради до їх виконання

1. Утворення держави Київська Русь

П л а н

1. Виникнення і формування державності у східних слов'ян.

2. Виникнення держави Київська Русь. Теорії виникнення Київської Русі.

3. Еволюція держави Київська Русь у X–XI ст. Реформи княгині Ольги та Володимира Великого.

4. Роль і місце Київської Русі в історії Європи.

Для правильного висвітлення першого питання необхідно з'ясувати процес розвитку продуктивних сил у східних слов'ян у VI–VIII ст. н.е. При цьому важливо звернути увагу на процес виникнення приватної власності на знаряддя і засоби виробництва як матеріальної основи розколу східнослов'янського суспільства на соціальні групи з різними їх інтересами. Треба описати хід руйнування родової організації, пояснити зміну патріархальної родини індивідуальною, що було однією з умов виникнення державної організації. Завершити перше питання необхідно характеристикою процесу перетворення органів громадського самоврядування періоду військової демократії в органи держави, аналізом перших державних утворень, які сформувались на рубежі VIII–IX ст.

При розкритті другого питання слід показати, як процес політичної консолідації східних слов'ян завершився наприкінці IX ст. утворенням великої, відносно єдиної держави – Київська Русь. Визначити внутрішні й зовнішні чинники, які зумовили утворення цієї держави, різницю між процесом виникнення державності у східних слов'ян і процесом побудови безпосередньо держави Київська Русь.

Відповідь на третє питання бажано сконцентрувати на таких концепціях утворення Київської Русі, як норманізм, пантюркізм, євразійська теорія.

При розгляді четвертого питання доцільно показати, що Київська Русь була першою державою східних слов'ян. Крім того, це була перша велика стабільна держава у середньовічній Європі, яка значно вплинула на розвиток цивілізацій як заходу, так і сходу.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Тишик Б. Й. Історія держави і права України: акад. курс : [підручник] / Б. Й. Тишик, І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

Скрипнюк О. В. Хрещення Русі: цивілізаційна трансформація держави і суспільства. До 1025-річчя хрещення Русі-України (Ч. 2) / О. В. Скрипнюк // Публічне право. – 2014. – № 1. – С. 5–18.

Перунін В. Державність Київської Русі: тисячолітньо “непомічений” подвиг Княгині Ольги – рік 947 / В. Перунін // Вісн. Кн. палати : наук.-практ. журн. – 2015. – № 5. – С. 29–32.

Васецький В. Ю. Становлення Русі-України як самостійної держави: історично-правові процеси / В. Ю. Васецький // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2015. – № 3. – С. 15–18.

Котляр М. Ф. Феномен удільної роздробленості Русі (повернення до проблеми) / М. Ф. Котляр // Укр. іст. журн. – 2013. – № 2. – С. 24–37.

Гончаренко В. Д. Право Украины в период Киевской Руси и во время феодальной раздробленности / В. Гончаренко // Право Украины. – 2013. – № 1. – С. 181–188.

Панасюк Р. П. Народне віче в Київській Русі як один з перших проявів давньоруського парламентаризму / Роман Петрович Панасюк // Парламентаризм в Центрально-Східній Європі: історія, національні особливості, сучасні тенденції : [зб.

наук. пр.] / Нац. акад. наук України, Київ. ун-т права, Ін-т українознавства ім. І. Крип'якевича. – Київ : Ліра-К, 2015. – С. 10–15.

2. Суспільний лад Київської Русі

П л а н

1. Розвиток феодального землеволодіння і феодальних відносин у Київській Русі.
2. Правове становище феодалів. Привілеї знаті за “Руською правдою”.
3. Правове становище смердів і закупів за “Руською правдою”.
4. Правове становище челяді й холопів.

Робота на цю тему потребує серйозного вивчення “Руської правди” та рекомендованої літератури. Перш за все слід звернути увагу на виникнення феодального землеволодіння (княжого, боярського, церковного), розповісти про окняжіння общинних земель і наступ на них феодалів.

Висвітлення наступних питань потребує докладної характеристики різних суспільних груп на основі аналізу конкретних статей руського законодавства Київської Русі, особистих та майнових прав, розкриття неоднакового застосування кримінального права до феодалів, селян та челяді. Необхідно детально розглянути правовий статус закупів, виділити його особливості та характерні риси. Доцільно звернути увагу на суперечливі думки учених стосовно правового становища смердів.

Наприкінці роботи важливо не тільки з’ясувати статус челяді й холопів, проаналізувавши відповідні положення “Руської правди”, але й виділити причини, через які Русь обминула рабовласницьку формацію.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Гончаренко В. Д. Право України в період Київської Русі и во время феодальной раздробленности / В. Гончаренко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 181–188.

Козюба В. К. “Двір” в історико-юридичних пам’ятках Давньої Русі / Укр. іст. журн. – 2003. – № 1. – С. 36–53.

Нижельська А. В. Головні інститути та стан розвитку громадянського суспільства в Київській Русі // Акт. проблеми політики. – Вип. 16. – Одеса: Юрид. літ., 2003. – С. 400–407.

Тисяча років української суспільно-політичної думки : у 9 т. – Київ : Дніпро, 2001. – Т. 1 : (X – XV ст.). – 632 с.

Тишик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс : [підручник] / Б. Й. Тишик, І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

Україна: антологія пам’яток державотворення X – XX ст. : у 10 т. – Київ : Основи, 2009. – Т. 1 : Київоруська держава: суспільно-політична і художня спадщина доби середньовіччя (X – XIII ст.). – 440 с.

3. Злочини, покарання та судовий процес за “Руською правдою”

П л а н

1. “Руська правда” – основне джерело права Київської Русі (походження, джерела, списки, наукова класифікація пам’ятки).

2. Злочини і покарання за “Руською правдою”.

3. Судовий процес за “Руською правдою”.

При висвітленні першого питання слід підкреслити самобутнє походження “Руської правди”. Цього висновку

можна дійти, зробивши ретельний аналіз походження і джерел цієї пам'ятки права. Необхідно також дати наукову класифікацію “Руської правди”, пояснити, що таке списки, редакції “Руської правди”.

Відповіді на друге і третє питання потребують ретельної роботи над текстом “Руської правди”. Доцільно сформулювати поняття “злочин”, зазначити види злочинів, види і мету покарань.

Далі важливо з'ясувати причини панування обвинувально-змагальної форми судового процесу в Київській Русі, дослідити досудові відносини сторін, систему доказів, роль судді в судовому процесі. “Руська правда” містить деякі відомості про виконання судових рішень, бажано використати їх для більш повного висвітлення цього питання.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Блашук С. М. Інститут захисту в Давній Русі / Світлана Блашук // Адвокатура України: забуте і невідоме / за ред. І. Б. Василик. – Київ : КВІЦ, 2014. – С. 7–11.

Гончаренко В. Д. Право України в період Київської Русі и во время феодальной раздробленности / В. Гончаренко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 181–188.

Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за заподіяння майнової шкоди в період Київської Русі і феодальної роздробленості (IX – середина XIII ст.) / Л. М. Демидова // Питання боротьби зі злочинністю : зб. наук. пр. – Харків : Право, 2011. – Вип. 21. – С. 89–98.

Кравчук П. Становлення інституту позбавлення волі в Давньоруській державі: історико-правовий нарис / П. Кравчук. – Запоріжжя : ССВПР у ДДУ ПВП у Зпоріз. обл., 2009. – 28 с.

Правовий звичай як джерело українського права IX–XIX ст. / Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України ; за ред. І. Б. Усенко. – Київ : Наук. думка, 2006. – 280 с.

Правда Руська Ярослава Мудрого: початок законодавства Київської Русі : навч. посіб. / уклад.: Г. Г. Демиденко, В. М. Єрмолаєв; вступ. ст. В. Я. Тацій. – Харків : Право, 2014. – 344 с.

Стецюк Б. Р. Досудова стадія юридичного процесу в Давньоруській державі / Богдан Стецюк // Публічне право. – 2012. – № 4. – С. 308–313.

Тищик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс: підручник / Б. Й. Тищик, І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

Нечай Н. “Руська правда” – податковий кодекс Київської Русі / Н. Нечай // Вісн. податкової служби України. – 2011. – № 11. – С. 22–23.

Трихліб К. О. Юридична термінологія звичаєвого права (на матеріалах “Руської Правди”) / К. О. Трихліб // Держ. буд-во та місц. самоврядування : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України, НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування. – Харків : Право, 2012. – Вип. 23. – С. 285–298.

Шевченко А. Є. Становлення та розвиток основних інститутів українського шлюбно-сімейного права X – XIX ст. : монографія / А. Є. Шевченко, В. І. Озель. – Вінниця : Нілан-ЛТД, 2015. – 292 с.

4. Галицько-Волинська держава

П л а н

1. Утворення Галицько-Волинської держави.
2. Організація центральних та місцевих органів влади і управління у Галицько-Волинській державі.
3. Військо і судова система.
4. Історичне значення Галицько-Волинської держави.

Розглядаючи перше питання, слід назвати передумови виникнення Галицько-Волинської держави, а також визначити ті риси держави Київська Русь, які вона наслідувала.

Головну увагу в курсовій роботі треба приділити аналізу організації та діяльності державного апарату. При цьому бажано детально розглянути повноваження князя як глави держави, боярської ради, двірсько-вотчинної системи управління, а також усіх ланок системи місцевого управління.

Завершити роботу необхідно викладенням матеріалу про призначення і склад війська Галицько-Волинської держави, а також про судову систему князівства, яка складалася зі світських і церковних судів.

У висновках доцільно підкреслити велике значення Галицько-Волинської держави для західних земель і для всієї України.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Бойко І. Й. Галицько-Волинська держава (1199–1349 рр.): від князівства до королівства / І. Й. Бойко // *Право України*. – 2013. – № 10. – С. 265–274.

Від Володимира Мономаха до Романа Галицького: Київський літопис 1113–1199 / авт. пер. зі старослов. мови, післямови, комент. та прим. В. В. Яременко. – Київ : Веселка, 2015. – 506 с.

Василенко С. Геополітичні традиції Київської Русі і Галицько-Волинської держави / С. Василенко // *Людина і політика*. – 2002. – № 5. – С. 102–111.

Головко О. Б. Останній похід князя Романа Мстиславича у джерелах та історичній думці / О. Б. Головко // *Укр. іст. журн.* – 2009. – № 4. – С. 28–48.

Дашкевич Я. Українські землі в часах галицько-волинської державності (кінець X – середина XIV ст.) / Я. Дашкевич // *Пам'ять століть*. – 2002. – № 4. – С. 3–21.

Котляр М. Ф. Галицько-Волинське князівство / М. Ф. Котляр // Укр. іст. журн. – 2000. – № 1. – С. 21–32.

Котляр М. Ф. Феномен удільної роздробленості Русі (повернення до проблеми) / М. Ф. Котляр // Укр. іст. журн. – 2013. – № 2. – С. 24–37.

Кульчицький В. С. Історія держави і права України : підручник / В. С. Кульчицький, Б. Й. Тищик. – Київ : Ін Юре, 2008. – 624 с.

5. Відродження української держави в ході визвольної війни 1648–1654 рр.

П л а н

1. Визвольна війна 1648–1654 рр. та формування української національної держави.

2. Формування основних елементів державності: території, населення, органів публічної влади.

3. Полково-сотенна система управління на українських землях.

4. Основні риси права в українській державі.

При розгляді першого питання необхідно мати на увазі, що створення Української незалежної держави є надзвичайним явищем у житті українського народу, яке визначило весь її подальший розвиток.

Далі потрібно назвати основні причини, умови, мету утворення Української держави 1648–1654 рр.

Одна з основних цілей роботи – вивчення й аналіз процесу формування найважливіших елементів державності, а саме : території, кордонів, органів публічної влади, податків, права.

Досліджуючи державний лад в Україні в 1648–1654 рр., необхідно розкрити сутність влади гетьмана та ради старшин, показати порядок здійснення повноважень загальної військової

ради, визначити роль генерального, полкового та сотенного урядів у системі вищих і місцевих органів влади й управління.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Антологія української юридичної думки / за заг. ред. Ю. С. Шемшученка. – Київ : Юрид. кн., 2003. – Т. 3 : Історія держави і права України: козацько-гетьманська доба. – 584 с.

Єрмолаєв В. М. Про деякі спірні питання історії державотворення на Гетьманщині часів Б. Хмельницького / В. М. Єрмолаєв // Вісн. Нац. Акад. прав. наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2013. – № 2 (73). – С. 78–88.

Коваленко С. С. Україна під булавою Богдана Хмельницького : енциклопедія : [у 3 т.] / Сергій Коваленко. – Київ : Стікс-Ко, 2007–2009. – Т. 1–3.

Страхов М. Основні риси зовнішньої політики Української козацької держави Богдана Хмельницького (1648–1657) / М. Страхов // Вісн. Акад. прав. наук України. – Харків, 2006. – № 3. – С. 60–66.

Тацій В. Я. “Від Богдана до Івана не було гетьмана” : до 400-річчя від дня народж. Б. Хмельницького / В. Я. Тацій, А. Й. Рогожин // Вибрані статті, виступи, інтерв'ю / В. Я. Тацій. – Харків, 2010. – С. 772–778.

Терлюк І. Я. Історія держави і права України : навч. посіб. / І. Я. Терлюк ; Львів. держ. ун-т внутр. справ. – Київ : Атіка, 2011. – 944 с.

Тищик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс : [підручник] / Б. Й. Тищик І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

Трофанчук Г. І. Історія держави та права України : навч. посіб. / Г. І. Трофанчук. – Київ : Юрінком Інтер, 2010. – 384 с.

6. Центральні та місцеві органи державної влади і управління доби Козацько-гетьманської держави – Гетьманщини

П л а н

1. Утворення і державний лад Гетьманщини.
2. Центральні та місцеві органи влади й управління Гетьманщини: загальновійськова рада, гетьман, генеральний, полковий і сотенний уряди.
3. Правове становище основних верств населення.
4. Державно-правовий розвиток Гетьманщини у другій половині XVII–XVIII ст.

Однією з основних цілей роботи є вивчення та аналіз процесу формування найважливіших елементів державності, а саме населення, території, кордонів, органів публічної влади, податків, права.

Навесні 1648 р. почалася національно-визвольна війна, в ході якої сформувалася Українська козацька держава. Укладання Зборівського договору 1649 р. означало фактичне визнання на міжнародному рівні статусу України як держави. Гетьман поширював владу на відповідну територію і мав свою армію.

Упродовж 1649–1650 рр. гетьман Б. Хмельницький займався державотворенням: зміцнював козацьку адміністрацію, проводив адміністративно-територіальний поділ території на полки та сотні. Саме в цей час починає складатися новий державний устрій козацько-гетьманської держави.

Гетьманщина – це територія сучасної Чернігівської, Полтавської, лівобережної частини Київської і Черкаської, північної частини Дніпропетровської областей, а також місто Київ з навколишніми землями на правобережжі. Гетьманщина була відносно густо заселеною і розвиненою територією.

При розгляді правового становища населення Гетьманщини слід охарактеризувати права і обов'язки панівних і залежних станів, міського населення тощо.

Досліджуючи державно-правовий розвиток Гетьманщини у другій половині XVII-XVIII ст., необхідно розкрити сутність влади гетьмана, показати специфіку стосунків гетьмана і загальновійськової ради, визначити роль генерального, полкового та сотенного урядів у системі вищих і місцевих органів влади й управління, проаналізувати основні джерела права, відобразити специфіку окремих галузей права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Бубела О. Правові засади функціонування Гетьманщини з другої половини XVII століття до 1764 року / О. Бубела, М. Ярошенко // Юрид. журн. – 2013. – № 1. – С. 101–108.

Волошин Ю. В. Розкольницькі слободи на території Північної Гетьманщини у XVIII ст.: історико-демографічний аспект : монографія / Ю. В. Волошин. – Полтава : АСМІ, 2005. – 312 с.

Головко О. М. Організаційно-правові засади фінансової діяльності Української держави (Гетьманщини) у другій половині XVII–XVIII століть / О. М. Головко // Юрист України. – 2011. – № 2 (15). – С. 11–18.

Горобець В. М. Полковник Війська Запорозького та його влада / В. М. Горобець // Укр. іст. журн. – 2014. – № 4. – С. 50–70.

Єрмолаєв В. М. Про форму правління та державний режим Гетьманщини часів Б. Хмельницького (до 365-ї річниці Національної революції 1648 р.) / В. М. Єрмолаєв, О. В. Петришин // Вісн. Акад. прав. наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2012. – № 4 (71). – С. 75–92.

Заруба В. М. Соціально-правове становище козацької старшини в соціумі Гетьманщини XVII–XVIII ст. / В. М. Заруба // Право і суспільство. – 2010. – № 6. – С. 20–28.

Киндюк Б. Діяльність Ради старшини Гетьманщини у світлі сучасних державотворчих процесів в Україні / Борис Киндюк // Підприємництво, госп-во і право : наук.-практ. госп.-прав. журн. – 2013. – № 10. – С. 110–113.

Чухліб Т. В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи (1663–1713) / Т. В. Чухліб ; НАН України, Ін-т історії України, НДІ укр. козацтва. – Київ : Києво-Могилян. акад., 2004. – 285 с.

7. Кодифікація українського права у XVIII ст.

П л а н

1. Джерела українського права у XVIII ст.
2. Кодифікація українського права:
 - а) “ручні книги” для суддів;
 - б) “Процес короткий, приказний...” 1734 р.;
 - в) “Суд і розправа в правах малоросійських” 1750 р.;
 - г) “Книга Статут та інші права малоросійські” 1764 р.;
 - г) “Екстракт малоросійських прав” 1767 р.;
 - д) “Екстракт із указів, інструкцій і настанов” 1786 р.
3. Звід законів “Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р.: процес розробки, структура, характеристика цивільних, кримінальних та процесуальних правовідносин.

Для правильного висвітлення першого питання треба розкрити зміст джерел права, які були покладені в основу кодифікації українського законодавства: Зборівська (1649 р.) та Білоцерківська (1651 р.) угоди з Польщею; Переяславська (1659 р.), Глухівська (1669 р.) та інші угоди Гетьманщини з Росією; дослідити особливості використання в Україні

польсько-литовського законодавства та магдебурзького права; розглянути козацькі правові звичаї та нормативно-правові акти Гетьманщини – постанови загальновійськової та старшинської ради, гетьманські універсали, накази, інструкції, ордери тощо.

У другому питанні необхідно проаналізувати основні результати кодифікації українського права у XVIII ст., починаючи з “ручних книг” для суддів та закінчуючи “Екстрактом із указів, інструкцій і настанов” 1786 р.

Досліджуючи третє питання, слід розкрити основні етапи розробки зводу законів “Права, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р., а також виявити його структуру й охарактеризувати основні інститути цивільного, кримінального та процесуального права, що ним регламентуються.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Вовк О. Й. Литовські статuti – джерело міського права України XVI – першої половини XIX ст. / О. Й. Вовк // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2012. – № 1. – С. 12–16.

Дмитришин Ю. Хелмінське право як джерело “Прав, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. / Ю. Дмитришин // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І.Франка, 2012. – Вип. 56. – С. 103–109.

Любченко Д. І. Принципи та система покарань за гетьманськими універсалами у кримінальному праві Гетьманщини другої половини XVII – першої чверті XVIII ст. / Д. І. Любченко // Вісн. Акад. праці і соц. відносин Федерації профспілок України. – Київ : Сталь, 2011. – № 1 (57). – 2011. – С. 48–52.

Матвеева Т. О. Джерела кодифікації права Гетьманщини у першій половині XVIII століття / Т. О. Матвеева // Унів. наук. зап. : часоп. / Хмельниц. ун-т упр. та права. – Хмельницький : Хмельниц. ун-т упр. та права, 2013. – № 1 (45). – С. 48–51.

Мироненко А. Н. Право Гетманщини (вторая половина XVII – XVIII в.) / А. Мироненко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 201–235.

Марисюк К. Майнові покарання за “Правами, за якими судиться малоросійський народ” 1743 р. / К. Марисюк // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2011. – Вип. 52. – С. 77–85.

Остапенко Т. О. “Книга Статут та інші права малоросійські” як важливий напрямок проведення кодифікації права України-Гетьманщини другої половини 18 століття / Т. О. Остапенко // Держава і право: тези міжнар. наук.-практ. конф. 27–28 листоп. – 2009. – Миколаїв : Іліон, 2009. – С. 56–57.

Остапенко Т. О. Вплив німецького міського права на розвиток правової системи України-Гетьманщини у другій половині XVII – 80-х рр. XVIII ст. / Т. О. Остапенко // Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса : Юрид. літ., 2012. – Вип. 63. – С. 279–285.

Ткач А. П. Історія кодифікації дореволюційного права України / А. П. Ткач // Антологія української юридичної думки. – Т. 3.: Історія держави і права України – козацько-гетьманська доба. – Київ : Вид. Дім “Юрид. кн.”, 2003. – С. 454–471.

Форманюк В. І. Литовські статuti як правові гарантії формування системи національного права на Правобережній Україні XVI-XVII ст. / В. І. Форманюк // Акт. проблеми держави і права : зб. наук. пр. – Одеса : Юрид. л-ра, 2009. – Вип. 49. – С. 201–207.

8. Селянська реформа 1861 р. в Україні

П л а н

1. Причини і передумови скасування кріпосного права в 1861 р.
2. Особисті та майнові права селян за реформою.

3. Наділення селян землею.
4. Селянське управління і суд.

Насамперед слід показати причини і передумови скасування кріпосного права, процес підготовки і проведення селянської реформи, назвати основні нормативні акти, які регулювали проведення реформи.

Розкриття другого-четвертого питань треба починати з аналізу “Загального положення про селян, які звільнилися від кріпацької залежності” від 19 лютого 1861 р. Текстуальне викладення бажано доповнити схемами та (або) таблицями, за допомогою яких можна наочно відобразити систему органів селянського самоврядування за реформою. Також бажано звернути увагу на особливості проведення реформи на території України. Приділити увагу місцевим положенням про поземельний устрій поміщицьких селян України та їх реалізації.

У висновках доцільно дослідити значення реформи, її вплив на розвиток капіталістичних відносин, а також розкрити основні зміни у суспільному ладі на території українських губерній у пореформений період.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Дунаева Н. В. “Свободные сельские обыватели” Российской империи и отмена крепостного права // Изв. вузов. Правоведение. – 2007. – № 5. – С. 153–170.

Джундієт В. С. Роль російського царизму у розробці і проведенні реформ в Україні у другій половині ХІХ ст. / В. С. Джундієт // Малий і середній бізнес (право, держава, економіка). – 2011. – № 1/2. – С. 32–38.

Кочергін І. О. Дворянство пореформеної доби: особливості трансформації (на прикладі Катеринославської губернії) / І. О. Кочергін // Укр. іст. журн. – 2012. – № 6. – С. 74–84.

Козаченко А. Організаційно-правова діяльність земства з метою розвитку аграрної галузі наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст. / А. Козаченко // Вісн. Акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2010. – № 3 (62). – С. 115–124.

О всемилостивейшем даровании крепостным людям прав состояния свободных сельских обывателей и об устройстве их быта : манифест 19 февраля 1861 года // Изв. высш. учеб. заведений. Правоведение. – 2011. – № 1. – С. 6–10.

Реєнт О. П. До проблеми скасування кріпосного права в 1861 р. / О. П. Реєнт // Укр. іст. журн. – 2011. – № 1. – С. 34–51.

9. Судоустрій за судовою реформою 1864 р.

П л а н

1. Загальна характеристика судоустрою за судовою реформою.
2. Мирові судді, з'їзди мирових суддів.
3. Окружні суди, їх система й структура.
4. Присяжні засідателі.
5. Судові палати.
6. Сенат.

Для підготовки до цієї теми доцільно, перш за все, користуватися першоджерелами – нормативно-правовими актами.

Насамперед слід показати причини і передумови проведення судової реформи. Приділити увагу підготовці реформи: роботі комісії графа Блудова, її прорахункам та провалу, а також комісії Плавсько-Зарудного та створенню «Основних положень перетворення судової частини в Росії», укладенню Судових статутів 1864 р. та їх утвердження імператором.

Відповідь на перше питання передбачає дослідження системи судів, що були створені за судовою реформою 1864 р.

Для відповіді на питання 2–6 варто проаналізувати порядок утворення, функціонування та значення кожної із судових інстанцій. При розгляді всіх питань також необхідно звернути увагу на особливості проведення судової реформи на українських землях у складі Росії.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Бурдін М. Ю. Комплектування штату судових слідчих в українських губерніях Російської імперії (1860–1865 рр.) / М. Ю. Бурдін // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2012. – № 1. – С. 8–12.

Рум'янцев В. О. Незалежність та інстанційність судової системи за судовою реформою 1864 р. (до 150-річчя судової реформи 1864 р.) / В. О. Рум'янцев, О. В. Серета // Вісн. Нац. акад. прав. наук України : зб. наук. пр. / Нац. акад. прав. наук України. – Харків : Право, 2014. – №3 (78). – С. 84–94.

Рум'янцев В. О. Деякі питання підготовки судової реформи 1864 року / В. О. Рум'янцев // Проблеми законності. – 2014. – Вип. 125. – С. 7–14.

Российское законодательство X–XX веков в 9 т. – Т. 8: Судебная реформа. – Москва: Юрид. лит., 1991. – 496 с.

Савуляк Р. Судові органи Російської імперії на Україні за реформою 1864 року / Р. Савуляк // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Вип. 39. – 2004. – С. 122–126.

Сидорчук О. Характеристика суду присяжних України за судовою реформою 1864 р. / О. Сидорчук // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Вип. 40. – 2004. – С. 125–129.

Стеценко Н. С. Практична діяльність судових приставів за Судовими статутами 1864 року / Н. С. Стеценко // Проблеми законності. – 2010. – Вип. 106. – С. 174–182.

Самойленко О. О. Реалізація судової реформи 1864 року в Україні: етапи і проблеми / О. О. Самойленко // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2011. – № 4. – С. 23–27.

Шигаль Д. А. З'їзди мирових суддів в Російській імперії за судовою реформою 1864 р. / Д. А. Шигаль // Проблеми законності. – 2004. – Вип. 69. – С. 15–19.

10. Державний лад і право на західноукраїнських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини (друга половина XIX – початок XX ст.)

П л а н

1. Революція 1848 р. у Європі й трансформація політико-правового статусу Галичини, Північної Буковини і Закарпаття.
2. Державний лад на західноукраїнських землях у другій половині XIX – на початку XX ст.
3. Місцеве управління українськими землями у складі Австро-Угорщини.
4. Основні риси права на території західноукраїнських земель у другій половині XIX – на початку XX ст.

Насамперед слід звернути увагу на історичний огляд захоплення українських земель Австрією внаслідок подій 1526, 1772 і 1774 рр., проаналізувати два періоди австрійського панування. Перший – від першого поділу Польщі до революції в Австрії 1848р.: проведення колоніальної політики, а також політики германізації та полонізації. Другий – від революції 1848, коли Австрійська держава стала на шлях капіталістичного розвитку і перетворилася у 1867 р. на дуалістичну конституційну Австрійсько-Угорську монархію і до її розпаду в 1918 р. Проаналізувати зміни в адміністративно-територіальному устрої Австрійської монархії після революції 1848–1849 рр. (відділення Буковини від Галичини: зміни в статусі Закарпаття) Особливу увагу треба приділити посиленню розмежування українських земель після утворення Австро-Угорщини.

При розгляді четвертого питання необхідно звернути увагу на багатонаціональний характер Австро-Угорської монархії, що стало однією з причин того, що у правовій системі цієї держави тривалий час не було єдності. Основними джерелами права на західноукраїнських землях у складі Австрії та Австро-Угорщини були закони імператора, парламенту, інші нормативні акти австрійської влади, кодекси. Особливу увагу треба приділити проведенню кодифікації законодавства та його впровадженню у життя, зокрема на українських землях.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Ботуанський В. Історичний центр Буковинського краю / В. Ботуанський // Пам'ять століть. – 2010. – №3. – С. 52–62.

Кондратюк С. В. Розвиток доктрини українського парламентаризму в Галичині у складі Австро-Угорщини / С. В. Кондратюк // Наук. вісн. Львів. держ. ун-ту внутр. справ. – Серія юридична. – 2008. – Вип. 2. – С. 54–62.

Кобилецький М. М. Магдебурзьке право в Україні (XIV – перша половина XIX ст.): історико-правове дослідження / М. М. Кобилецький. – Львів : ПАІС, 2008. – 406 с.

Кіселичник В. П. Міське право та самоврядування громади Львова (друга половина XIX – початок XX століття) / В. П. Кіселичник. – Львів : Львів. держ. ун-т внутр. справ, 2008. – 352 с.

Моноталій І. С. Інституційні процеси у сфері етнополітики Австро-Угорської імперії: фактор етнічних політичних акторів Галичини і Буковини / І. С. Моноталій // Держава і право. Юрид. і політ. науки : зб. наук. пр. – Київ: Ін-т держави і права ім. Корещького НАН України, 2011. – Вип. 53. – С. 602–609.

Моряк-Протопопова Х. Правовий статус та повноваження Галицького намісництва (1849–1918 рр.) / Х. Моряк-

Протопопова // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – 2011. – Вип. 52. – С. 96–103.

Тищик Б. Й. Історія держави і права України : акад. курс : [підручник] / Б. Й. Тищик І. Й. Бойко ; ЛНУ ім. І. Франка. – Київ : Ін Юре, 2015. – 808 с.

11. Представницький характер Державної думи Російської імперії

П л а н

1. Зміни в державному ладі Російської імперії в період революції 1905–1907 рр.

2. Правові засади створення першого російського парламенту – Державної думи – та його повноваження.

3. Представництво від українських губерній у парламенті Російської імперії.

Розкриття першого питання слід починати з причин та передумов буржуазно-демократичної революції 1905–1907 рр., які примусили правлячий клас піти на суттєві зміни абсолютистської форми правління.

При відповіді на друге питання необхідно на підставі законодавчих актів, які заклали основи створення та функціонування Державної думи (“Положение о выборах в Государственную Думу”, “Учреждение Государственной Думы”, “Основные государственные законы”), охарактеризувати правові засади створення Державної думи; розглянути повноваження Думи відповідно до Закону “Учреждение Государственной Думы” та показати, що з юридичної точки зору цей орган являв собою нижню палату російського парламенту. Другою палатою стала реорганізована Державна рада.

При розгляді останнього питання слід проаналізувати соціальний і партійний склад українських депутатів, процес

становлення та діяльності українських фракцій у Державній думі першого та другого скликань. Доцільно дослідити діяльність депутатів від українських губерній з вирішення аграрного та національного питань, їх роль у забезпеченні рівності громадян; показати участь депутатів від українських губерній і міст у розробленні відповідних законопроектів. Бажано показати, як досвід організації та функціонування Державної думи, у чому велику роль відіграли депутати Державної думи від українських губерній і міст, було використано під час утворення і діяльності Центральної Ради. Це дозволить простежити традиційне прагнення українського народу до своєї державності.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Гончаренко В. Зміни в системі центральних органів влади Росії внаслідок буржуазно-демократичної революції 1905–1907 рр. / В. Гончаренко // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2005. – № 2. – С. 51–64.

Гончаренко В. Д. Право Украины во время ее пребывания в составе Российской империи / В. Гончаренко // Право Украины. – 2013. – № 1. – С. 236–281.

Єрмолаєв В. Про українське представництво в Державній думі Російської імперії третього та четвертого скликань / В. Єрмолаєв // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2006. – № 1. – С. 53–60.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні : навч. посіб. / В. М. Єрмолаєв ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2007. – 280 с.

Зінченко О. В. Законодавча діяльність Державної ради Російської імперії (1906–1917 рр.) / О. В. Зінченко. – Харків : НТМТ, 2010. – 180 с.

Зінченко О. В. Представники України в Державній Раді Російської імперії (1906–1917 рр.) : монографія / О. В. Зінченко. – Харків : НТМТ, 2013. – 250 с.

Милько В. І. Участь депутатів від українських губерній та міст у роботі I-IV Державних дум Російської імперії (1906–1917 рр.): історіографічний аналіз / В. І. Милько // Укр. іст. журн. – 2012. – № 1. – С. 153-170.

Туманова А. С. Конституционная реформа 1905–1906 гг. в восприятии элиты российской общественности / А. С. Туманова // Очерки идеологии постсоветского конституционализма. – Харьков : Право, 2013. – С. 7–27.

12. Центральна Рада – перший український парламент

П л а н

1. Створення Центральної Ради.
2. Формування Центральної Ради, її склад.
3. Структура, організаційні та правові форми діяльності Центральної Ради.
4. Універсали Центральної Ради.
5. Конституція УНР 1918 р.

Розкриття першого питання слід починати з передумов створення Центральної Ради, її первісного складу та завдань у царині державотворення, що постали перед нею.

Друге питання передбачає висвітлення порядку формування Центральної Ради як представницького органу за принципами територіального та партійного представництва. З огляду на це також треба дослідити засади формування складу Центральної Ради на Українському національному конгресі, охарактеризувати процес розширення її складу шляхом кооптування делегатів, які були обрані Всеукраїнськими військовим, селянським і робітничим з'їздами, а також показати

доповнення складу Центральної Ради представниками національних меншин. Важливо підкреслити, що завдяки цим доповненням Центральна Рада перетворилася на представницький орган спочатку лише українського, а згодом усього населення України і стала форумом провідних політичних сил України.

Далі бажано проаналізувати наказ Української Центральної Ради від 23.04.1917 р. З'ясовуючи структуру (мала Рада, президія, секретаріат, голова), організаційні (пленум, комісії, партійні фракції) та правові (нормативні акти, формування уряду, депутатські запити) форми діяльності Центральної Ради, показати, що вона була організована і діяла як революційний парламент.

У наступних питаннях необхідно розглянути зміст і значення Універсалів Центральної Ради, які стали своєрідним політико-правовим напрямком українського державотворення, та Конституції УНР 1918 р. як закономірного підсумку процесів державного будівництва в УНР.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Володимир Винниченко про українську державність // Україна: антологія пам'яток державотворення Х – ХХ ст. : [у 10 т.] / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. – Київ : Вид. Соломії Павличко “Основи”, 2008. – Т. 7: Відродження української державності. – С. 277–280.

Верстюк В. Ф. Українська Центральна Рада й українізація військових частин російської армії / В. Ф. Верстюк // Укр. іст. журн. – 2012. – № 3. – С. 4–27.

Грушевський М. С. Вільна Україна / М. С. Грушевський // Україна: антологія пам'яток державотворення Х–ХХ ст. : [у 10 т.] / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. – Київ : Вид. Соломії Павличко “Основи”, 2008. – Т. 7: Відродження української державності. – С. 229–244.

Дубов В. Перші національні уряди України у 1917–1920 роках / В. Дубов // Наука і суспільство. – 2010. – № 11/12. – С. 6–11.

Дубов В. Буремний час України / В. Дубов // Наука і суспільство. – 2012. – № 9/10. – С. 15–19.

Даниленко Ю. О. Особливості правового статусу прокуратури в Українській Народній Республіці доби Української Центральної Ради (4 березня 1917 р. – 28 квітня 1918 р.) / Ю. О. Даниленко // Бюл. М-ва юстиції України. – 2012. – № 12. – С. 122–125.

Єрмолаєв В. М. Історія вищих представницьких органів влади в Україні : навч. посіб. / В. М. Єрмолаєв ; Нац. юрид. акад. України ім. Я. Мудрого. – Харків : Право, 2007. – 280 с.

Калашник М. В. Центральна Рада – спадкоємиця Тимчасового уряду і його прорахунків у правоохоронній сфері / М. В. Калашник // Наук. вісн. Дніпропетров. держ. ун-ту внутр. справ : зб. наук. пр. – Дніпропетровськ : ДДУВС, 2012. – № 1 (58). – С. 79–86.

Подковенко Т. О. Українська Центральна Рада: досвід становлення національного законодавства / Т. О. Подковенко // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – Київ, 2007. – Вип. 38. – С. 27–33.

Румянцев В. А. Право в период украинской революции (1917–1921) / В. Румянцев, Н. Страхов // Право Украины. – 2013. – № 1. – С. 282–300.

13. Західноукраїнська Народна Республіка (ЗУНР)

П л а н

1. Утворення ЗУНР.
2. Державний лад ЗУНР.
2. Законодавча діяльність ЗУНР.

Розкриваючи питання теми, слід коротко пояснити причини падіння Австро-Угорщини та висвітлити події, які відбулися у Галичині в жовтні-листопаді 1918 р., а також проаналізувати діяльність Української національної ради, яка проголосила ЗУНР.

Необхідно описати структуру державного апарату влади і управління, а також судові органи і збройні сили ЗУНР.

Доцільно проаналізувати законодавство у політичній сфері, економіці, освіті, культурі тощо. Бажано показати процес постійних переговорів між владою УНР і ЗУНР про об'єднання обох українських держав і дослідити правові акти, які зафіксували злуку УНР і ЗУНР, а також підкреслити значення цієї події.

Завершити роботу слід з'ясуванням причин падіння ЗУНР. Висновки повинні містити відомості про героїчну боротьбу українського народу за свою національну державність.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Актуальні проблеми конституційного права України : підручник / за ред. А. Ю. Олійник. – Київ : Центр учб. л-ри, 2013. – 554 с.

Головченко В. Вихід Західноукраїнської Народної Республіки на міжнародну арену: здобутки й прорахунки / В. Головченко // Вісн. Київ. Нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. – Київ : ВПЦ “Київ. ун-т”, 2013. – Вип. 1 (40). – С. 20–25.

Кондратюк С. В. Українська Національна Рада – вищий представницький орган ЗУНР / С. В. Кондратюк // Право і суспільство. – 2009. – №1. – С. 30–36.

Костюк С. Злука УНР і ЗУНР: уроки для сучасної України / С. Костюк // Віче. – 2010. – № 2. – С. 12–14.

Кульчицький П. Законодавство Західно-Української Народної Республіки: проблеми дослідження / П. Кульчицький //

Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2012. – Вип. 56. – С. 111–115.

Мищак І. До історії законотворчості Західноукраїнської Народної Республіки / І. Мищак // Право України. – 2008. – № 10. – С.156–163.

Панібудьласка А. Акт злуки Української Народної Республіки і Західноукраїнської Народної Республіки (1919 р.) / А. Панібудьласка, В. Л. Семенко // Бюл. М-ва юстиції України. – 2004. – № 1. – С. 5–8.

Чубата М. В. Конституційне законодавство ЗУНР: до питання про автентичні та неавтентичні тексти “Тимчасового Основного закону” від 13 листоп. 1918 р. / М. В. Чубата // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2014. – № 3. – С. 48–51.

Чубата М. В. Дослідження істориками права законодавчих основ організації та діяльності центральних і місцевих органів державної влади в ЗУНР / М. В. Чубата // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2015. – № 1. – С. 73–78.

14. Державно-правове будівництво у період Гетьманату П. Скоропадського

П л а н

1. Прихід П. Скоропадського до влади.
2. Організація державної влади в Україні.
3. Законодавча діяльність Гетьманату П. Скоропадського.

При висвітленні першого питання необхідно згадати про Хліборобський з’їзд 29 квітня 1918 р. та про підтримку австро-німецьких військ, які допомогли приходу П. Скоропадського до влади. Слід відзначити й відмову П. Скоропадського від соціальної політики Центральної Ради та поновлення у повній мірі права приватної власності.

У наступному питанні доцільно розкрити ідею сильної влади заради політичних і соціальних реформ, яка була втілена

у “Законах про тимчасовий державний устрій України” від 29 квітня 1918 р. Також бажано дослідити правовий статус Гетьмана, Ради міністрів, Малої ради, а також дослідити організацію місцевої і судової влади.

Розкриваючи питання законотворчої діяльності Гетьманату, слід звернути увагу на процедуру розробки законів та функції уряду у цьому процесі. Необхідно проаналізувати головні положення закону “Про громадянство”, а також дати загальну характеристику законодавства Гетьманату у різних галузях права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Грабовська Г. Правове регулювання освіти в період гетьманату П. Скоропадського / Г. Грабовська // Підприємництво, госп-во і право. – 2006. – № 5. – С.106–109.

Декларація уряду гетьмана Павла Скоропадського // Україна: антологія пам’яток державотворення Х–XX ст.: [у 10 т.] / ред. кол. І. М. Дзюба [та ін.]. – Київ. – 2008. – Т. 7 : Відродження української державності. – С. 237–324.

Заріцька І. Земельне законодавство Української держави П. Скоропадського / І. Заріцька // Підприємництво, госп-во і право. – 2005. – № 10. – С. 87–91.

Кришина Н. Державна розбудова часів Гетьманату Павла Скоропадського / Н. Кришина, Н. Литвин // Вісн. держ. служби України. – 2007. – № 4. – С. 54–62.

Любовець О. М. Політична опора гетьманату П. Скоропадського / О. М. Любовець // Укр. іст. журн. – 2013. – № 3. – С. 31–44.

Логвиненко І. А. Гетьманат в українській державі: сутність та особливості / І. А. Логвиненко // Право і безпека . – 2010. – № 5. – С. 42–44.

Омельченко Н. Л. Напрями та види законодавчої діяльності у період Центральної Ради, гетьманату та Директорії: конституційно-правовий аспект / Н. Л. Омельченко // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2010. – № 3. – С. 72–77.

Цівун О. Деякі аспекти законодавчої діяльності гетьманату П. Скоропадського / О. Цівун // Наука і суспільство. – 2011. – № 5/6. – С. 43–46.

15. Цивільний кодекс УСРР 1922 р.

П л а н

1. Причини і передумови прийняття Цивільного кодексу УСРР 1922 р.
2. Характеристика та структура Цивільного кодексу УСРР 1922 р.
3. Право власності за Цивільним кодексом УСРР 1922 р.
4. Зобов'язальне право.
5. Спадкове право.

Насамперед слід показати причини і передумови кодифікації законодавства України та надати загальну характеристику засад нової економічної політики, звернути увагу на особливості її проведення на території України.

При підготовці до відповідей на питання цієї теми доцільно користуватися безпосередньо першоджерелом – Цивільним кодексом УСРР 1922 р.

Відповідь на перше питання передбачає висвітлення історії прийняття та загальну характеристику Цивільного кодексу 1922 р., його значення.

Відповіді на питання 2–5 потребують розкриття змісту кожної підгалузі цивільного права та визначення особливостей їх регулювання.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Гончаренко В. Д. Право УСРР в період нової економічної політики (1921–1929) / В. Д. Гончаренко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 313–330.

Гражданский кодекс УССР 1922 г. // СУ УССР. – 1922. – № 55. – ст. 780.

Нелін О. Спадкове право УССР за Цивільним кодексом 1922 р. / О. Нелін // Підприємництво, госп-во і право. – 2008. – № 4. – С. 32–35.

Половинкіна Р. Ю. Перша кодифікація положень спадкового права за Цивільним кодексом УРСР 1922 року: історико-правовий аспект / Р. Ю. Половинкіна // Акт. проблеми держави і права : зб. наук. пр. / Нац. ун-т “Одеська юрид. акад.”. – Одеса : Юрид. літ., 2012. – Вип. 65. – С. 318–325.

16. Конституція УРСР 1937 р.

П л а н

1. Розробка і прийняття Конституції, її структура.
2. Конституція про суспільний і державний устрій. Декларативний характер статей Конституції, присвячених становищу України у складі СРСР.
3. Виборча система за Конституцією. Основні права і обов'язки громадян.
4. Принципи соціалістичної законності, проголошені в Конституції, і реалії життя в Україні у 1930-ті рр.

Розкриваючи перше питання, слід показати причини прийняття нової Конституції СРСР, союзних і автономних республік за зміни політичних орієнтацій партійно-державного керівництва СРСР, що заявило про перемогу в країні соціалізму. У зв'язку з цим намічалось проголосити на весь світ про великі соціалістичні завоювання в Радянському Союзі і створити видимість турботи про демократизацію державного ладу.

Висвітлюючи друге питання, рекомендується на основі статей Конституції відзначити жорстку централізацію

державного управління і втрату Україною своїх суверенних прав.

Аналізуючи основні положення третього питання, важливо звернути увагу на той факт, що тоталітарний режим і в нових умовах повністю зберігав всеосяжний контроль над людиною.

Розглядаючи проголошені в Конституції принципи соціалістичної законності, потрібно підкреслити, що вони не стали гарантією свого дотримання. У центрі і на місцях у ці роки діяли нічим не контрольовані позасудові органи. У 1937 р. вийшла директива ЦК ВКП (б) органам НКВС, що відкривала можливість застосування до арештованих катувань з метою отримання потрібних слідству зізнань.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Гончаренко В. Організація та діяльність Верховної Ради УРСР за Конституцією УРСР 1937 р. / В. Гончаренко // Вісн. Акад. прав. наук України. 2007 р. № 4 (51). – С.101–114.

Історія конституційного законодавства України: зб. док. / упоряд. В. Д. Гончаренко. – Харків: Право, 2007. – 256 с.

Гончаренко В. Д. Правовий статус Президії Верховної Ради УРСР за Конституцією УРСР 1937 року / В. Д. Гончаренко // Щоріч. укр. права. – Харків, 2010. – № 2. – С. 42–51.

Гончаренко В. Д. Конституція Української РСР 1937 р. / В. Д. Гончаренко // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2012. – № 2. – С. 75–83.

Гончаренко В. Д. Вибірчі права громадян за Конституцією УРСР 1937 р. / В. Д. Гончаренко // Вісн. Акад. прав. наук України. – 2012. – № 4. – С. 93–101.

Кахнич В. С. Розвиток конституційного законодавства в Українській РСР (1919-1978 рр.) / В. С. Кахнич // Тези доп. і наук. повідом. підсумкової наук.-практ. конф. II туру Всеукр. конкурсу

студент. наук. робіт з юрид. наук 2005/2006 навч. р. (м. Харків, 25–23 трав. 2006 р.). – Харків, 2006. – С. 32–36.

Манько О. Є. Вищі органи державної влади в Україні за Конституціями (1919, 1929, 1937 і 1978 рр.) / О. Є. Манько // Держава і право: de lege praeterita, instante, futura : тези міжнар. наук.-практ. конф., 27–28 листоп. 2009 р. – Миколаїв, 2009. – С. 76–77.

Севрюков В. В. Щодо періодизації, становлення та розвитку конституційних гарантій забезпечення прав національних меншин та корінних народів в Україні / В. В. Севрюков // Держава і право. Юридичні і політичні науки. – Вип. 39. – Київ: Ін-т держави і права НАН України. 2008. – С. 268–276.

Члевик О. Закріплення свободи в конституційних документах на різних етапах українського державотворення / О. Члевик // Юрид. Україна. – 2015. – № 4/5. – С. 9–14.

17. Зміни в праві УРСР у період десталінізації (сер. 1950-х – сер. 1960-х рр.)

П л а н

1. Друга кодифікація радянського права.
2. Зміни у цивільному праві УРСР.
3. Зміни у колгоспному праві.
4. Зміни у трудовому праві.
5. Зміни у кримінальному праві.
6. Зміни у цивільно-процесуальному праві.
7. Зміни у кримінально-процесуальному праві.

Викладення першого питання треба починати із розкриття змін у праві УРСР у період десталінізації (сер. 1950-х – сер. 1960-х років), які мали за мету зміцнення демократизму федеративної структури радянського права. Наголосити, що гарантією зміцнення законності мала стати кодифікація загальносоюзного і республіканського законодавства, а також, що Верховна Рада СРСР 11 лютого 1957 р. віднесла до відання

союзних республік законодавство про устрій судів союзних республік і прийняття цивільного, кримінального та процесуального кодексів. Зазначити, що у віданні Союзу РСР залишилося лише видання Основ законодавства в цих галузях.

Розглядаючи зміни в праві УРСР по окремих галузях, слід звернути увагу на розширення сфери правового регулювання, демократичні зміни в традиційних галузях права (цивільному, кримінальному, процесуальному та ін.), проаналізувати їх. У той же час варто підкреслити, що демократизація окремих положень кодексів не торкалася основних принципів радянського права.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Боковня В. М. Зміни в законодавчій базі УРСР в 1953–1964 рр. / В. М. Боковня // Наук. вісник Херсон. держ. ун-ту. – Серія: Юридичні науки. – 2013. – Вип. 3, т. 1. – С. 10–14.

Гончаренко В. Д. Право УССР в період десталінізації (1956–1965) / В. Гончаренко // Право України. – 2013. – № 1. – С. 354–359.

Марисюк К. Майнові покарання у основах кримінального законодавства союзу РСР та союзних республік 1958 р. / К. Марисюк // Вісн. Львів. ун-ту. – Серія юридична. – Львів : Львів. нац. ун-т ім. І. Франка, 2011. – Вип. 54. – С. 68–72.

Лісогорова К. М. Кодифікація цивільного законодавства в період десталінізації (середина 1950-х – середина 1960-х рр.) / К. М. Лісогорова // Теорія та практика сучасної юриспрудентції : матеріали I Всеукр. наук. конф. (15 берез. 2013 р. – 15 квіт. 2013 р.) / Асоц. випускників Нац. ун-ту “Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого”. – Харків : Точка, 2013. – С. 22–23.

18. Державно-правове будівництво в Україні у перші роки незалежності (1991–1996 рр.)

П л а н

1. Проголошення незалежності України 24 серпня 1991 р.
2. Розбудова державного апарату України.
3. Розробка й прийняття Конституції України 1996 р., її загальна характеристика.
4. Становлення українського права.

Спочатку слід надати коротку характеристику подій 1991 р. та тих державно-правових актів, які визначили незалежність України. Потім прокоментувати основні засади наведених документів та подальших подій, що вплинули на розгортання державотворчих процесів.

Відповідь на друге питання необхідно почати з аналізу процесу побудови державного апарату України (центральні, місцеві органи влади й управління, правоохоронні органи, збройні сили, дипломатичне відомство, суди).

Досліджуючи третє питання, особливу увагу приділіть прийняттю важливих законодавчих актів з основних галузей права, новим інститутам, які впроваджуються в життя.

Матеріал курсової роботи обмежується хронологічними рамками з 1991р. до червня 1996 р., коли розпочався новий етап розбудови Української незалежної держави.

С п и с о к л і т е р а т у р и

Підручник.

Хрестоматія.

Гончаренко В. Д. Конституційний статус Верховної Ради України у перші роки незалежності / В. Д. Гончаренко // Громадянське суспільство і права людини : матеріали міжнар. наук.-практ. семінару, м. Харків, 9 груд. 2010 р. – Харків : НДІ держ. буд-ва та місц. самоврядування, 2010. – С. 28–31.

Гончаренко В. Д. Круглий стіл “25-річчя проголошення незалежності України” // Вісн. Нац. акад. прав. наук України: зб. наук. пр. / ред. кол.: О. В. Петришин та ін. – 2016. – № 2 (85). – С. 188.

Здобуття незалежності України 1991. Історія проголошення, документи, свідчення : у 2-х т. – Т. 1 / Асоціація народ. депутатів України ; голова ред. ради О. Барабаш; відп. ред. Я. Зайко. – Житомир : Рута, 2011. – 752 с.

Тацій В. Я. Оптимальну модель найголовнішого документа держави почали шукати ще до проголошення незалежності : [інтерв'ю] / В. Я. Тацій, розмовляв М. Косий // Тацій В. Я. Вибрані статті, виступи, інтерв'ю (2009–2014) / В. Я. Тацій ; упоряд.: О. В. Петришин, Ю. Г. Барабаш, В. І. Борисов ; відп. за вип. О. В. Петришин. – Харків : Право, 2015. – С. 584–590.

Пустовіт Ж. М. Становлення і розвиток функцій Верховної Ради України / Ж. М. Пустовіт // Право і суспільство. – 2012. – № 6. – С. 8–14.

Коршун В. Ф. Інститут адміністративно-територіального устрою України: теоретичні засади формування та становлення до проголошення незалежності України / В. Ф. Коршун // Часоп. Київ. ун-ту права. – 2014. – № 4. – С. 106–109.

Гультай М. Вітчизняний конституціоналізм радянської доби та його трансформація після здобуття Україною незалежності / М. Гультай // Вісн. Конституц. Суду України. – 2015. – № 5. – С. 59–77.

Україна. Нова епоха: 1991–2011 : [часоп. 20 років Незалежності] / Упоряд. А. А. Кокотюха. – Київ : КМ Publishing, 2011. – 352 с.

Рябошапко Г. Суверенітет в Україні: від радянської Федерації – до незалежної держави : монографія / Г. Рябошапко. – Львів : Простір-М, 2012. – 520 с.

Навчальне видання

**ПЛАНИ
СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ,
ТЕМАТИКА КУРСОВИХ РОБІТ
ТА МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ
ДО ЇХ ВИКОНАННЯ
З ІСТОРІЇ ДЕРЖАВИ І ПРАВА
УКРАЇНИ**

**для студентів I курсу
заочного факультету**

У к л а д а ч і: ГОНЧАРЕНКО Володимир Дмитрович,
ГРИГОРЕНКО Дмитро Артурович,
МАТВЄЄВА Тетяна Олексіївна,
ПОХОДЗІЛО Юрій Михайлович,
РОССІХІН Василь Васильович,
СЕРЕДА Ольга Вадимівна,
СКУРАТОВИЧ Ірина Миколаївна,
ТИХОНЕНКОВ Дмитро Анатолійович,
ШЕВЕРДІН Максим Михайлович,
ШИГАЛЬ Денис Анатолійович

Відповідальний за випуск *В. Д. Гончаренко*

Редактор *О. І. Борисенко*
Комп'ютерна верстка *Л. П. Лавриненко*

План 2016